ОЛИВЕРА РАШИЌ-ЦАНЕВСКА

купациона

ерапија

- Второ издание -

Филозофски факултет

Скопје, 2022

ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА

Проф. Д-р Оливера Рашиќ-Цаневска

Скопје, 2022

Издавач:
Филозофски факултет
Бул. Гоце Делчев 9А, 1000 Скопје

Автор:
Проф. Д-р Оливера Рашиќ-Цаневска

Рецензенти:
Проф. Д-р Наташа Чичевска-Јованова
Проф. Д-р Владимир Трајковски

Лектор:
М-р Славица Тодорова

Печати: Европа 92, Кочани

Тираж:

Со љубов на моите

Неда, Дамјан и Бојан!

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР **9**

КРАТЕНКИ **11**

ОПШТ ДЕЛ **13**

1. ВОВЕД ВО ОКУПАЦИОНАТА ТЕРАПИЈА **15**
1.1. ЧОВЕКОТ И ОКУПАЦИЈАТА 17
1.2. ПОИМ, ДЕФИНИРАЊЕ И ЦЕЛИ НА ОКУПАЦИОНАТА ТЕРАПИЈА (ОТ) 21
1.3. ИСТОРИЈАТ НА ОКУПАЦИОНАТА ТЕРАПИЈА 25
1.4. ПРОЦЕС НА ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА 28
1.4.1. Место на спроведување на процесот на окупациона терапија 39

2. МОДЕЛИ НА ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА **41**
2.1.1. Проценки во биомеханичкиот модел на ОТ 45
2.1.2. Интервенција 48
2.2. КОГНИТИВЕН МОДЕЛ НА ОТ 54
2.2.1. Стратегии и методи за проценка 60
2.2.1.1. Окупациона / функционална проценка 62
2.2.1.2. Проценка на компонентите 63
2.2.1.3 Динамична проценка 65
2.2.1.4. Проценка на степенот на когнитивно оштетување / функционирање 66
2.2.2. Интервенција 66
2.2.2.1. Третман на свеста и извршните функции 66
2.2.2.2. Третман на динамични стратегии 68
2.2.2.3. Когнитивно ретренирање 68
2.2.2.4. Неврофункционален тренинг 69
2.2.2.5. Динамична когнитивна интервенција 71
2.2.2.6. Когнитивна интервенција ориентирана кон изведба на дневните окупации 71
2.3 ФУНКЦИОНАЛЕН ГРУПЕН МОДЕЛ НА ОТ 72
2.3.1. Специфични концепти на функционалниот групен модел 75
2.3.2. Проценки 78
2.3.3. Интервенција 78
2.4. ИНТЕНЦИОНАЛЕН РЕЛАЦИСКИ МОДЕЛ (ИРМ) 79
2.4.1. Корисник 81
2.4.2. Интерперсонален инцидент 81
2.4.3. Терапевт 82
2.4.4. Посакувана окупација 83
2.4.5. Терапевтска врска 84
2.4.5.1. Фази на развој на терапевтска врска 85
2.4.6. Принципи на ИРМ 87
2.4.7. Практична поставеност на ИРМ 89
2.5. МОДЕЛ НА ХУМАНА (ЧОВЕКОВА) ОКУПАЦИЈА (МХО) 91
2.5.1. Волја 92
2.5.2. Привикнување 93
2.5.3. Капацитет за изведба 94
2.5.4. МХО-концепти кои се однесуваат на средината 94

2.5.5. Димензии на окупацијата 95
2.5.6. Окупационен идентитет, компетенции и приспособување 95
2.5.7. Промена и процес на терапија 96
2.5.8. Терапевтско расудување 96
2.5.9. Стандардизирани програми и протоколи за интервенција 98
2.6. МОДЕЛ НА МОТОРНА КОНТРОЛА 98
2.6.1. Традиционални концепти во моделот на моторна контрола 100
2.6.2. Современи концепти на моторна контрола 102
2.6.3. Традиционални невроразвојни пристапи 103
2.6.3.1. Пристап според Руд 103
2.6.3.2 Невроразвоен пристап според Бобат 106
2.6.3.3. Брунстромова терапија на движење 109
2.6.3.4. Проприоцептивна невромускулна фасцилитација 112
2.6.4. Современи пристапи за подобрување на моторната контрола 116
2.7. МОДЕЛ НА СЕНЗОРНА ИНТЕГРАЦИЈА 119
2.7.1. Сетила и интерпретација на дразба 119
2.7.2. Сензорна итеграција 123
2.7.3. Сензорноинтегративни проблеми и предизвици 128
2.7.4. Проценки 133
2.7.5. Терапевтски интервенции 137
2.7.5.1. Видови интервенции 140
2.7.6. Организација на просторот и опремата 146
2.8. ТЕРАПИЈА СО ИГРА 148
2.8.1. Развој на играта 148
1. Сензорна и физичка игра 148
2. Симболичка игра 149
3. Конструктивни игри 150
2.8.2. Видови игри 151
1. Активна игра 151
2. Истражувачка и манипулативна игра 151
3. Игра со имитација 151
4. Конструктивна игра 152
5. Игри на преправање (имагинативни) 152
6. Игри со правила 152
2.8.2.1. Поделба на игрите во однос на социјалната интеракција 152
2.8.2.2. Поделба на игрите во однос на емоционалниот развој 153
2.8.3. Терапевтска улога на играта 153
1. Самоекспресија 154
2. Пристап до несвесното (потсвесно) 154
3. Директно и индиректно учење 154
4. Реактивност 154
5. Инокулација на стрес 155
6. Надминување на негативните влијанија 155
7. Катарза 155
8. Позитивно влијание 155
9. Сублимација 156
10. Подобрување на приврзаноста и поврзаноста 156
11. Морално пресудување 156
12. Компетентност и самоконтрола 156
13. Чувство за себе 156
14. Креативно решавање проблеми 157

15. Тестирање на реалноста 157
16. Надоместување на фантазијата 157
2.8.4. Типови терапија со игра 157
1. Когнитивно-бихејвиорална терапија со игра 158
2. Терапија со игра на ослободување 160
3. Директивна терапија со игра во рамките на училиштата 161
4. Терапија со игра во песок 161
5. Терапија со игра со централно поставување на детето 163
6. Theraplay 165
7. Филијална терапија 166
8. Психодинамични (психоаналитички) модели на терапија со игра 167
9. Искуствена терапија со игра 169
2.8.5. Процес на терапија со игра 172
2.8.6. Каде се применува терапијата со игра 174
2.8.7. Терапија со игра кај деца со пречки во развојот 175

ПОСЕБЕН ДЕЛ 179

3. ОКУПАЦИОНАТЕРАПИЈА ВО ПЕДИЈАТРИЈАТА 181
3.1. ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА ВО ЕДИНИЦИТЕ ЗА НЕОНАТАЛНА ИНТЕНЗИВНА НЕГА 183
3.2 ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА ВО РАНАТА ИНТЕРВЕНЦИЈА 186
3.3. ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА ВО ПРЕДУЧИЛИШНИТЕ УСТАНОВИ 189
3.4. ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА ВО УЧИЛИШТАТА 191
3.5. ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА КАЈ ХОСПИТАЛИЗИРАНИ ДЕЦА 195

4. ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА КАЈ РАЗЛИЧНИ ВИДОВИ НА ПОПРЕЧЕНОСТ 197
4.1. ОШТЕТУВАЊЕ НА СЛУХОТ 199
4.2. ОШТЕТУВАЊЕ НА ВИДОТ 199
4.3. АУТИСТИЧЕН СПЕКТАР НА НАРУШУВАЊЕ 201
4.4. ИНТЕЛЕКТУАЛНА ПОПРЕЧЕНОСТ (ИП) 202
4.5. ТЕЛЕСНА ИНВАЛИДНОСТ 205
4.5.1. Церебрална парализа 205
4.5.2. Душенова мускулна дистрофија 206
4.5.3. Аномалии на екстремитетите 207

5. ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА ВО ПСИХИЈАТРИСКАТА РЕХАБИЛИТАЦИЈА 209
5.1. ВИДОВИ МЕНТАЛНИ РАСТРОЈСТВА 213
5.2. ПРОЦЕС НА ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА 216

6. ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА ВО ГЕРИЈАТРИЈА 225
6.1. ПОИМ И ДЕФИНИРАЊЕ НА СТАРОСТА 227
6.2. ТЕОРИИ НА СТАРЕЕЊЕТО 228
6.3. КАРАКТЕРИСТИКИ НА СТАРЕЕЊЕТО 229
6.4. ПРИМЕНА НА ОКУПАЦИОНАТА ТЕРАПИЈА 231

7. ОКУПАЦИОНА ТЕРАПИЈА НА РАБОТНИТЕ МЕСТА И ВО ДОМОТ 235
7.1. ВАЖНОСТА НА РАБОТАТА И ПРОФЕСИОНАЛНАТА РЕХАБИЛИТАЦИЈА 238

7.2. ПРИМЕНА НА ОКУПАЦИОНАТА ТЕРАПИЈА ПРИ ДОМУВАЊЕ 243

ПРИЛОЗИ...249
Прилог 1. Иницијална евалуација во окупационата терапија.......................................249
Прилог 2. Проценка на функционалната способност и самостојно изведување на секојдневните активности...252
Прилог 3. Сензорна интеграција – однесувањето е симптом (Чек-листа за опсервација на ученици) 266
Прилог 4. Училишна евалуација за окупациона терапија...270
Прилог 5. ЧЕК-ЛИСТА ЗА ЕВАЛУАЦИЈА НА ИГРАТА КАЈ ДЕЦА 282
Прилог 6. Играта како проценка и терапија 283
Прилог 6. Интервју - алатка за функционална проценка: формулар за родители/старатели 291
ПРИЛОГ 7. ФОРМУЛАР ЗА САМОЕВАЛУАЦИЈА ВО МОХО (МОНО 2015).....295
Прилог 8. Окупациона самопроценка / Скала за дневно живеење (OSA-DLS)...........297
Прилог 9. Проценка на безбедноста во домот според Кугар (Cougar 4.0) – иницијална посета 298

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА...309

ПРЕДГОВОР

Второто издание на учебникот „Окупациона терапија", кој е прв учебник од овој вид во нашата земја, претставува дополнето издание со достигнувањата во областа на окупационата терапија врз основа на современите трендови во светот. Учебникот кореспондира со содржините од истоимениот предмет на студиската програма Специјална едукација и рехабилитација, па во таа насока е наменет за студентите на додипломските и постдипломските студии на Институтот за специјална едукација и рехабилитација при Филозофскиот факултет во Скопје. Исто така може да послужи и како четиво за дополнување на знаењата на веќе дипломираните специјални едукатори и рехабилитатори. Мултидисциплинарноста на проблематиката што се обработува во учебникот овозможува тој да се користи и како дополнителна литература за студентите по психологија и педагогија.

Во светски рамки постојат многу учебници, монографии, научни публикации за окупационата терапија, кои се одлично подготвени и тесно специјализирани за одделна проблематика, наменети за окупациони терапевти, специјални едукатори и рехабилитатори, физиотерапевти, педијатри итн. Немањето посебен профил ***окупационен терапевт*** *во Република Северна Македонија, од една страна, како и сродноста, преклопувањето на дел од работните задачи на специјалниот едукатор и рехабилитатор со работните задачи на окупациониот терапевт, од друга страна, ја наметнаа потребата за создавање еден ваков учебник што на идните специјални едукатори и рехабилитатори ќе им обезбеди базични знаења од областа на окупационата терапија и ќе им овозможи непречено да ги извршуваат нивните професионални обврски и ангажмани.*

При пишувањето на учебникот е користена странска, современа, научна и стручна литература, како и одредени интернетски ресурси. Учебникот содржи 7 глави богато илустрирани со слики, а на крајот на учебникот, за потребите на студентите и практичарите, во прилози се дадени најосновните скали и чек-листи за проценка во рамки на окупационата терапија.

Сметам дека учебникот „Окупациона терапија" ќе им помогне на студентите во подготвување на испитот и при изведувањето на практичните вежби и дека ќе се здобијат со доволно знаење од областа на окупационата терапија, со што активно ќе можат да учествуваат во подобрување на квалитетот на животот на лицата што имаат потреба од имплементација на окупациона терапија.

Авторот